

הלכות ברכת המזון כפג-קפד תקיג

יב צריך לישב כשעה שמכרך בין אם היה מהלך בביתו כשאכל בין שאכלו מעומד או (מוסב) כשמונע לברך צריך לישב^{צב} כדי שיוכל לבזון יותר^{צד} ולא יהא מיסב שהוא דרך גאוה אלא ישב באימה^{צה} ולא המכרך בלבד אלא כל המסוכין לא ישבו בקלות ראש אלא באימה^{צח} אך אם לא עשו כן אפילו בירך מהלך בדיעבר יצא^{צט}.

וכל זה בביתו אבל המהלך בדרך ואוכל דרך הילוכו א"צ לישב ולברך לפי שאין דעתו מיושבת עליו אם ישב מפני שיקשה בעיניו אחרו דרכו ולא יוכל לבזון יפה^{צק}:

יג לא ההמירו לברך מיושב אלא בברכת המזון הואיל והוא מן התורה^{צכ} ויש אומרים^{צל} שה"ה לברכה אחת מעין ג' אע"פ שהיא מדברי סופרים^{צמ} הואיל והוא מעין ג' של תורה ויש לחוש לדבריהם^{צנ}:

יד אסור לעשות מלאכה בעודו מברך^{כב} מפני שנראה כמברך בדרך עראי ומקרה^{כג} אפילו תשמיש קל אסור לעשות אע"פ שאינו מונעו מלבוזין^{כד} ואצ"ל שלא יעסוק בדבר שצריך לשום לבו אליו ואפילו היא דבר מצוה כגון עסק התורה שנמצא פונה לבבו מכוונת הברכה^{כה} וזה אינו נכון לכתחלה גם בשאר ברכות^{כז} שכיון שכולם צריכים כונה לכתחילה לדברי הכל^{כח} וכן בקריאת שמע אפילו מפרק שני ואילך^{כט} משא"כ מלאכה בידים לא מנעו אלא בפרק א' של קריאת שמע^{כצ}:

מז אין נותנים כוס של ברכה^{לז} לברך אלא לטוב עין^{לח} שהוא שונא בצע וגומל חסד בממונו^{לז} שנאמר^{לז} טוב עין הוא יבורך אל תקרא יבורך אלא יברך^{לז}:

קפד לקבוע ברכה במקום סעודה ועד כמה יבול לברך ומי ששבת ולא יברך וכו' ג' סעיפים:

א כבר נתבאר בס' קע"ח^א שכל דבר המעון ברכה לאחריו במקומו מעון לברך אחריו קודם שיעקור ממקומו לכתחילה.

ואם שבת ועקר ממקומו קודם שיברך לא הטריחוהו חכמים לחזור למקומו ולברך אלא מברך במקום שנוכר^ב ואם חזר הרי זה משוכח^ב אבל אם עקר ממקומו במיחד צריך לחזור

- צב** ברכות נא, ב. מור ושורע ס"ב.
צג סור ושורע שם, ועי' לעיל ס"ב ס"ג.
צד סור ושורע שם.
צה רמ"א שם.
צו רמב"ם הל' ברכות פ"ד ה"א. מרדכי ברכות רמז קפ"ו.
צז רמ"א שם.
צח רמ"א שם פ"ז פ"ג. מור ושורע ס"א. וראה עדי"ו גם לעיל ס"ב צ"ד הל' לענין תפלה.
צט תוס' שם ד"ה והלכתא. וראה דרב רבנא יונה שם ד"ה אוכל.
צכ רמב"ם מרדכי שם. הובא בב"י ד"ה וצריך. שיע' ס"ו.
ק ראה ב"י ס"ו קפד ד"ה אבל וס' רמ"ה ברב. שיע' ס"ו רמ"ב ס"ג. וראה לעיל ס"ו קמח ק"א ס"ק א ושי"ג.
קא ראה שו"ע שם.
קב ירושלמי ברכות פ"ב ה"ה. שיע' ס"ב וס' קמא ס"ג.
קג ס"ו ס"ו קמא.
קד מ"א ס"ו קמא ס"ק ב. באר היטב ס"ק יב וס' קמא ס"ק ב.
קה פ"ז שם. וראה לקמן רפ"ו קפה.
קו ראה מ"ז שם. וראה תהלה לדוד ס"ו קצא.
- קז** ראה לקמן ס"ו קפח ס"ב ושי"ג.
קח שהרי לכתחלה יש לבזון בכל המקום, כדלעיל רפ"ו ס"א ושי"ג.
קט ומשעם, שנראה כקראו דרך עראי, אף שיכול לבזון, כדלעיל ס"ו ס"ח. וראה תהלה לדוד ס"ו קמא ס"ק א.
קי ראה ברי השלחן ס"ו מ"ז ס"ק כג. מ"ז וציונים למ"ו רא ס"ה.
קיב רובי"ל סוטה דף, ב. רמ"א מ"ז. וראה לקמן ס"ו רא מ"ו קדם לברך ברכת המזון לכולם.
קיג רש"י שם ד"ה לטוב. הובא במ"א ס"ק יג.
קיז משלי כב, ט.
קכ גמ' שם. וראה גם לקמן ס"ו תעש ס"א.

סימן קפד

- א** סעי' ד"ג.
ב בית הלל בתוספת ברכות נא, ב. רמב"ם הל' ברכות פ"ד ה"א. דרב רבנא יונה שם ד"ה ולענין (ראה ב"י ד"ה מ"ו שאכל). רעה האי בשיע' ס"א.
ג שם גמ' נג, ב. רבני יונה שם ד"ה חר עבד.

למקומו ולברך ואם בירך במקום שנוכר יצא¹ ויש אומרים² שאפילו בשוכה צריך לחזור למקומו ולברך ואם בירך במקום שנוכר יצא ובמיד אפילו בדיעבד לא יצא וצריך לחזור ולברך במקומו ולענין הלכה ספק ברכות להקל ובדיעבד שכבר בירך במקום שנוכר א"צ לחזור ולברך במקומו אפילו עקר ממקומו במיד אבל לכתחלה יחזור למקומו ויברך אפילו הוא שוגג אם אפשר לו שאין לו עיכוב מחמת החבורה שנתלו עמו בדרך ואינן רוצים להתמתן עליו שאז יש לסמוך על סברא הראשונה להקל בדברי סופרים³ אם היה שוגג ואפילו במיד אם הוא רחוק שעד שיחזור למקומו יתעבל המזון שבמעויו ולא יוכל לברך כמ"ש בסמך⁴ יברך במקום שנוכר⁵.

וכל זה כשאין לו פת עור אבל אם יש לו פת עור א"צ לחזור למקומו בכל ענין אלא יאכל מעט פת⁶ במקום שנוכר ויברך ברכת המזון לאחריו⁷ שכל דבר המעון ברכה לאחריו במקומו טעון במקום שגמר אכילתו ולא במקום שהתחיל ואפילו אם במקום שגמר אינו אוכל כשיעור שהייב לברך אחריו יש אומרים⁸ שמברך במקום שגמר לפי שמכל מקום עיקר חיוב ברכה האחרונה חל עליו במקום שגומר שהרי קודם שגומר אין עליו חיוב לברך אלא יכול לאכול עוד כמה פעמים ולפמור כולן בברכה שיברך לבסוף כולן⁹ כל שלא יתעבל המזון בין אכילה לאכילה ובאותה ברכה יתחייב אף בלא אכילה זו הראשונה נמצא שחיוב הברכה אחר אכילה זו לא חל עליו אלא כשגומרה על דעת שלא לאכול עוד עד לאחר שיתעבל המזון במעויו ואף גם זאת אם א"כ נמלך לחזור ולאכול חוזר ונפקע ממנו החיוב לברך עד שיגומר לפיכך כשיאכל ב' מקומות מברך במקום שגמר אע"פ שכשגמר במקום הראשון לא היה בדעתו לאכול עוד במקום השני¹⁰.

ומ"מ לכתחלה אינו רשאי לעקור ממקומו בלא ברכה אפילו על דעת לחזור ולאכול במקום השני ולגמור סעודתו שם ולברך ברכת המזון אלא א"כ היתה דעתו מתחילה לכך כשבירך המוציא כמ"ש בס"י קע"ח¹¹.

וכל זה במקום למקום אבל מוות לוית בחדר אחד אפילו הוא טרסקלין גדול הכל מקום

ד גמ' וכו' רמב"ם שם. ש"ע שם.

ה רמב"ם שם. ש"ע שם.

ו בית שניא במשנה שם. בה"ג ברכות (י ד). הרב רבנו יונה שם בשם הגאונים. ורא"ש שם בשם רב עמרם.

מור וירוקה הב' בש"ע שם.

ז טור ודמ"א ס"א.

ח ס"ז סוף ס"ק א.

ט סוף ג.

י ת"א ס"ב ב. וז"ה בסדר ברה"ג פ"ט דמ"ו. לוח ברה"ג פ"ו דמ"ו.

יא ראה הע"ב תש"ט ע' 26. תש"נ ע' 43. תשכ"א ע' 61.

יב טור בשם ה"ר פר"ן (הגהת סמ"ק ס"י קט אות כח).

הגהות מינוניות (דפוס קושטא) הל' ברכות ריש פ"ד בשם ושר"ט ס"ב.

יג דחם סעודות ברכות פ"ה אות לר. ת"א ס"ק ד.

יד אפילו אם הוא בענין שהשני נחשב סעודה אחרת

לענין ברכה ראשונה בגז' שישנה מקומו בניתים. ראה

גם לעיל ס"י ז' ושי"ג. לוח ברה"ג פ"ב ה"ב ושי"ג. וע"י

לעיל ס"י קעה ס"ח ש"א שמששעה מקומו בדברים

הטעונים ברכה אחרים במקום חוזר צריך לברך תחלה

על סעודה הא' ואח"כ יתחיל סעודה הב' (מקשיית פרשה ס"ק ב. מ"א ס"ג, וז"ם שם, שהגהת במגורין אלו

כסברא הא' להקל בדברי סופרים.

טו נבאר כאן ג' אופנים: א) שאוכל במקום הב' פתח

מבית. וברכת המזון היא במקום הב' ועלה גם לאכילה

במקום הא'. ב) גמר סעודתו ונמלך ואכל כשיעור שתחייב

בברכת המזון אף בלא אכילה הא', וז"מ עולה גם לאכילה

הא' (ראה לעיל ס"י קעט ס"ד)ה שבכמה אופנים ולכמה

רעות צריך לברך המוציא על אכילה הב', ומ"מ ברכת

המזון א' עולה לשתיהו. ג) גמר סעודתו והקל למקום הב'

ולא היה בדעתו לאכול שם ונמלך ואכל שם, ברכת המזון

במקום הב' עולה גם למקום הא' (ראה לעיל ס"י קעה ס"ז

וב' קעט סוף ס"א, שאם הסח רענו מלאכול עוד גמר עקר

מקומו, אם חזר ונמלך - צריך לברך המוציא. ומ"מ ברכת

המזון א' עולה לשתיהו. טז סוף ד ושי"ג.

הלכות ברכת המזון קפד תקמו

אחד הוא ואפילו לכתחלה רשאי לברך בוית אחרת ואפילו מבית להצד אם רואה את מקומו נחשב כמקום אחד כמו שנתבאר שם¹ ואם אכל בחדר אחד זה על דעת לברך בחדר אחר בבית זה אפשר שמועיל מה שדעתו לברך שם כמו שמועיל אם דעתו לזמור מעורתו שם כמו שנתבאר שם ויש לסמוך על זה כשהמקום שואכל בו אינו נקיי²:

ב מן התורה אינו חייב לברך אחר המזון אלא א"כ שבע ממנו³ שנאמר⁴ ואכלת ושבעת וברכת וגומר ומרבירי סופרים לברך ברכת המזון על כוית שהוא שיעור אכילה אבל פחות מכוית אינה נקרא אכילה כלל⁵.

ודין צירוף לכוית יתבאר בס' ר"י⁶.

ואם נעלם ממנו ולא ידע אם בירך ברכת המזון אם לאו⁷ אם אכל עד ששבע⁸ חזר ומברך מספק מפני שהוא ספק של תורה ואם לאו אינו חוזר ומברך.

וכל מקום שחזר ומברך צריך לומר ג"כ ברכה רביעית שהיא מרבירי סופרים⁹ כדי שלא יבוא לזלזול בה¹⁰ ועוד שכן היתה התקנה שבכל פעם שמברך ברכת המזון יברך ד' ברכות¹¹:

ג עד אימתי יכול לברך ברכת המזון עד שיתעכל המזון שבמעיו¹² וכמה שיעורו כל שאינו רעב מאותה אכילה¹³ ומשעה שהתחיל לדות רעב אע"פ שלא נתעכל עדיין לזמירי כיון שהתחיל להתעכל שוב אינו מברך¹⁴ וכן לענין שתיה ואתכלת פירות אם אינו צמא או רעב והתאב לאיתם פירות יברך¹⁵ אם אינו יודע לשער אם נתעכלו¹⁶.

וכל זה כשאכל כל צרכו מהלחם או מהפירות אבל אם אכל מעט והפך לאכול עוד אלא שלא היה לו יותר בזה אי אפשר לשער כל זמן שאינו רעב והתאב כיון שתוכף היתה לו ג"כ תאוה¹⁷ ואדרבה באכילה ממשכת לו תאוה יותר ממה שהיתה לו קודם לכן והוא הדין ממה שיהיה לו¹⁸ אח"כ כשיתעכל זה המעט וא"כ אין ראייה כלל מתארתו שכבר נתעכל¹⁹ אלא שיעורו עד כדי הילוך ד' מילין²⁰ שהוא שיעור שעה והומש²¹ לפי מה שיתבאר בס' תנ"ט²².

יז מניין א ושל¹.

יח ודא ס"ק א.

יט ברכות כ. ב. תוס' שם, ב. ד"ה רבי מאיר, וכונתו קמ, א ד"ה ולא בירך. רא"ש ברכות פ"ז סכ"ד. מ"א ס"ק ח וס"ק יא. וז"ל בסדר ברה"ג רפ"ב. וראה גם לעיל ס"ק ח קמח ס"ה. לקמן ס"ה קפ"ג ס"ב. קמ"ג ס"ד. וראה הקרי הלבנת ח"ח יא, א.

כ בריית ה' י.

כא שם ח, א. ומשנה בת"ק. נ"ג שם, ב. תוס' ורא"ש שם. ושכן פסקו רבנו תנאל, הלכות גדולות (ברכות יא ע"ג), ושאלת דר' אחאי סוף שאילתא נא. טור וש"ע ס"ו. וז"ל בסדר ברה"ג בפ"ב. וראה גם לעיל ס"ה קמח ס"ו. לקמן ס"ה קמ"ג. וטור שיעור הכוית, ראה לקמן ס"ה תפ"ו.

כב ס"ה זה בשול"ח לא הגיע לידנו. וראה שם לוח ברה"ג פ"ב ה"ב וש"ג.

כג הוב"ש הל' ברכות פ"ב ה"ד. ב"י ד"ה אבל, מרא"ש שם פ"ג ס"ו, פ"ג, בשם שאלת דר' אחאי שאילתא נג. טור וש"ע ס"ד. וראה ע"ז גם לעיל ס"ה ס"א לענין ק"ט. כד וס"א ס"ק ת.

כד כחלקמן ס"ה קמח ס"ה. ס"ה קמ"ג ס"א. ס"ה קמ"א ס"א.

כה והאכילת הל' נפ"י ס"ה יד. שול"ח בני שמואל ס"ה נג. שול"ח מרה"י הל' ס"ה טו. כנסת הגדולה הגו"פ. ודא

ס"ק ג. ליקוטי פרי חדש ס' רנ. וע' לקמן ס"ה קמח ס"ב. **כז** ליקוטי פרי חדש שם. אלהי רבה ס"ק ה. וראה ע"ז גם לעיל ס"ה סו. וראה קובץ כניסם תורה חמ"ז ע' מז.

כח משנה ברכות נא, ב.

כט ד' ייחוס שם נג, ב. טור וש"ע ס"ה. וז"ל בסדר ברה"ג פ"ה הל"ט.

ל הרב רבנו יונה שם (מ, א ד"ה כל). ש"ע שם.

לא הר"ש שם פ"ה ס"ה. טור וש"ע שם. וראה הגהות מינימות הל' ברכות פ"ב אות ט שם ר"י.

לב ב"י ד"ה ומ"ש רבנן, ש"ע שם.

לג ודא ס"ק ב. ט"ו ס"ק ב.

לד ר"ל, וגם יותר ממה שיהיה לו.

לה ט"ז שם.

לו ברכות נג, ב (לר"ש לקוש באכילה מועפת, לפירוש הרמ"ם שם ד"ה באכילה). אגורתם הל' ברכות סוף שער א (עפ"י שבת) לזכר אכילה מועפת (הובא בד"מ ובנו"א שם). ט"ז שם. אלהי רבה ס"ק ג.

לז מ"א שם.

לח סוף י' ע"יש. וראה גם לקמן ס"ה רמא ס"ה. סודר סדר הבגנות שבת כדעת ר"ת. וראה תהלה לדוד ס"ק ג וס' רמא ס"ק רח. אחלי שם ח"ד ע' פו.

תקנו

הלכות ברכת המזון קפדקפה

ויש חולקים¹⁰ על שיעור זה ומצירים לברך מיד¹¹ באכילה מועטת שגם אחר האכילה הוא רעב ואם אירע ששהה אחר אכילתו יאכל מעט קודם ברכת המזון להוציא עצמו מדי ספק שאין אנו בקיאים בזה לשער בעצמו אם אינו רעב כל כך כמו שה' בתחלה קודם שאכל שאם הוא רעב כבתחילה ודאי כבר נתעבל המזון במעו שמי שאינו רעב ואוכל פירות או מיני מתיקה להענוג הוא שיכול להיות תאב להם יותר אחר האכילה אע"פ שלא נתעבלה ממה שהיה תאב קודם לכן לפי שכיון שמעט מעטם נתעורר לו תאוה להם וכן אפילו מי שאוכל להם ואינו רעב כשאוכל מעט מעוררת לו אכילה זו תאוה המאכל מפני שפחתת בני מעו ומרחבת אותם ויקבל המאכל אה"כ להיאבון¹² אבל מי שאכל להם לרעבוננו אפילו באכילה מועטת מתיישבת דעתו מעט ואינו רעב כל כך כמו שהיה ואפילו בכזית¹³ שאין בו כדי להשיב דעתו מ"מ אינו רעב כל כך ממש כמו שהיה וכן האוכל שאר מאכלים לרעבון וגם מי שאינו רעב אין האכילה מעוררת לו תאוה המאכל אלא תיבך ומיד אחר שפתחו בני מעו אבל אם שהה אחר אכילתו נסתמה אצטמוכא ועוב אינו הפץ לאכול כל כך אפילו כמו שהיה הפץ קודם שאכל ואם אחר כך חזר ותאב מעט כמו קודם שאכל ודאי בכך נתעבלה אכילה זו ואינו יכול לברך ואין אנו בקיאים בזה לכן לא ישהה כלל אחר אכילה מועטת קודם ברכת המזון ויש לחוש לדבריהם להקל בספק ברכות¹⁴ שלא יוכל לברך עד כדי הילוך ד' מילין כסכרא הראשונה. ואם אירע ששהה אחר אכילתו וחזר ואוכל להוציא עצמו מדי ספק אצ"ל לברך המוציא¹⁵ כל שלא הסיח דעתו¹⁶ וי"א אפילו הסיח דעתו כמ"ש בס"י קע"ט¹⁷.

אבל כל שוודאי נתעבל המזון שבורך עליו נסתלקה ברכה הראשונה וכן הרוצה לפמור שתי אכילות בברכה אחת ושהה בינתיים כשיעור עיכול צריך לחזור ולברך¹⁸:

קפה לברך ברכת המזון בקול רם ויתר פרים בברכת המזון וכו' ה' סעיפים:

א ברכת המזון נאמרת בכל לשון¹⁹ שנאמר²⁰ וברכת את ה' וגומר ככל לשון שאתה מברך²¹ כי לא חייבך הכתוב אלא שתברך את ה' אלהיך ובכל לשון שאתה מכיר שאתה מכיר ה' אלקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך תוכל לברך²² אבל אם אינו מכיר הלשון אינו יוצא ידי חובתו ואפילו בלשון הקודש שאין אני קורא בו וברכת את ה' אלקיך

כדלעיל ס' קסו ס"ב.
מה מ"א שם, והוא כדעת הראש דבס"י קעט ס"א, ולעיל שם ס"ז וע"פ.
מז הרב רבנו יונה ור"ן בס"י קעט ס"א, ולעיל שם ס"א וע"פ. וראה לעיל שם ס"ד ולהלכה פסק רבנו – דפסק ברכות להקל.
מז מ"א שם. וכ"ה בספר ברה"ג מ"ה ה"ט. לוח ברה"ג פ"ו ה"ט. ולענין אם צריך לחזור ולשול לברך ענ"י, כשהסיח דעתו, ראה לעיל ס' קסד ס"ב.

סימן קפה

- א** תשנה סוטה לב, א. מור ושל"ע ס"א.
ב דברים ח, י.
ג סוטה לב, א. מור ולבוש ס"א.
ד ראה תוס' סוטה שם ר"ה ברכת המזון.

לט מ"א שם (ורא"י הסי' שם), שבה אין שייך לומר כל לשוני תאב כי – היא לפי שיטתו ודדאי הוא דעב מיד, אבד להמ"א ס"ז שאין זה ודאי (וכמש' בפנים) י"ל בדבון התלמוד היו בקיאים, א"כ ח"א ד"י יוחנן פלגי אר"י. וראה לקמן ס' קע ס"ז לענין שתייה.
מז היינו מיד כשיהיה רעב כמו שה' בתחלה, וכדלקמן בסמך. וראה כדי השלחן ס' פ סק"כ, והיינו לפחות אחרי שיעור אכילת פרום.
מז מ"ז שם.
מב ראה ס' תרי"ב ס"א, דבשיעור כותבת הגפה מתיישבת עליו דעתו.
מג ע"י באור ברה"ג ע' 163 היינו כיון שאכל רק מעט ואינו מחוייב בהמ"א מ"ח.
מד שיהיה הוא ספק אם נתעבל, ולכן ספק אם לברך המוציא, וספק בהנתיב שהוא מ"מ – להקל,